

VILÁG- TÖRTÉNET

9. (41.) évfolyam 2019. 3.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET FOLYÓIRATA

- **BARANYI TAMÁS PÉTER**
AZ ENYHÜLÉS MEGHATÁROZÁSA A HIDEGHÁBORÚ
HISTORIOGRÁFIÁJÁBAN
- **HÁDA BÉLA**
EGYENSÚLYOZÁSTÓL A SZOVJETBARÁTSÁGIG
- **SZEGŐ IVÁN MIKLÓS**
A FINN TÖRTÉNELEM ÖT KIHÍVÁSA ÉS A FINN ELIT ÖT VÁLASZA,
1945–1990
- **DÉVÉNYI KINGA**
FORRADALMAK ÉS PUCCSOK AZ ARAB VILÁGBAN
A 20. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN
- **DUDLÁK TAMÁS**
A SZARAJEVÓI MERÉNYLET HELYE A TÖRTÉNELEMBEN
- **SZEMLE**
BÓDAI DALMA, KOÓSZ ISTVÁN, KACZÚR ÁGNES,
BÍRÓ LÁSZLÓ ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Stefano Bottoni,
Katona Csaba, Martí Tibor
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Mihalik Béla Vilmos, Pók Attila, Poór János

9. (41.) évfolyam 2019. 3.

TARTALOM

Két szuperhatalom között. Kísérletek a mozgástér szélesítésére a hidegháború korszakában (Bíró László)	327
<i>Tanulmányok</i>	
Baranyi Tamás Péter: Az enyhülés meghatározása a hidegháború historiográfiájában	331
Háda Béla: Egyensúlyozástól a szovjetbarátságig. India szuperhatalmakkal szembeni politikájának evolúciója, 1947–1971	357
Szegő Iván Miklós: A finn történelem öt kihívása és a finn elit öt válasza, 1945–1990	389
Dévényi Kinga: Forradalmak és puccsok az arab világban a 20. század második felében. Paradigmatikus elemzés	423
<i>Műhely</i>	
Dudlák Tamás: A szarajevói merénylet helye a történelemben. Az első világháború okainak kontrafaktuális elemzése	467
<i>Szemle</i>	
A családtörténet-kutatás új útjain (Bócai Dalma)	485
Amikor gésának öltöztek a bálokon a lányok. A japán–magyar kapcsolatok történetéhez (Koósz István)	488
Magyarország és az arab világ, 1947–1989 (Kaczúr Ágnes)	491
Eszmélés és közösségépítés. Helyzetjelentések a magyar kisebbségi életről a királyi Jugoszláviában (Bíró László)	493

Jelen számunkat Bíró László szerkesztette

Magyarország és az arab világ 1947–1989¹

A József Attila Tudományegyetem (ma Szegedi Tudományegyetem) az 1980-as évek elejétől az Európán kívüli világ kutatásának (Latin-Amerika és az arab világ) bázisává vált. Ezen kutatások egyik vezéregyénisége, iskolateremtő mestere a kezdetektől fogva J. Nagy László professzor. Oktatási tevékenysége és kutatásai felkeltették a történészhallgatók érdeklődését és problémaérzékenységét az Európán kívüli területek iránt. A most ismertetendő hiánypótló összefoglaló kötete az arab–magyar kapcsolatok bemutatását tűzte ki célul 1947-től a rendszerváltás kezdetéig (1989). A kuriózumokkal is szolgáló tudományos munka a laikus olvasók számára is mindvégig érdekfeszítő olvasmány.

Az arab világ története az utóbbi években felerősödő migráció következtében került a közvélemény látókörébe. Egyre szélesebb – szakmai és érdeklődő – olvasóközönség keresi az újabb és újabb információkat az arab térségről, mivel számunkra, európaiak, magyarok számára még mindig jobbára ismeretlen, egzotikus kultúrát és félelmetesen nagy hatású vallást jelenít meg az észak-afrikai és a közel-keleti régió. Sokáig mind Magyarország, mind az arab világ perifériának számított, így kívül estek a nagypolitika fő sodrán, geopolitikai meghatározottságukból adódóan közvetlen kapcsolatokat csak szórványosan alakítottak ki egymással. J. Nagy László az első fejezetben ki is fejt, hogy az arab térség csak a 19. század után értékelődött fel a világpolitika szempontjából, elsősorban természeti kincseinek köszönhetően. Magyarország 1947-ben vette fel a diplomáciai kapcsolatokat Egyiptommal, a régió legfontosabb arab államával, ezért is választotta a szerző ezt a dátumot könyve kiindulópontjául.

A szerző az arab világ megjelölést az Arab Liga 22 tagállamára érti, s ezek közé tartozik az utóbbi időben már 127 ország által elismert palesztin állam is. A monográfia célja, hogy részletesen és konkrét esetek bemutatásával ismertesse a szocialista tábor és az arab világ érintkezéseit, illetve azt a folyamatot, melynek során idővel a kapcsolatok depolitizálódtak és gazdasági együttműködésre korlátozódtak (végül ez a viszonyrendszer lett a kiindulópont a bipoláris világ megszűnése utáni időszakban). Kiemelten elemzi a legfontosabb történelmi csomópontokat, így a szuezi válság, az algériai háború, az Öböl-válság időszakát, Irak és Irán problémáját, különösen a háborús helyzetekben arra fókuszálva, hogy Magyarország milyen álláspontot alakított ki.

A kötet időrendi sorrendet követ. Először vázolja a szerző az arab–magyar érintkezéseket a korábbi korszakokban, majd részletesen bemutatja az 1947 utáni időszak kétoldalú kapcsolatainak, politikai és gazdasági lehetőségeinek alakulását. Magyarország kapcsolat-

1 J. Nagy László: *Magyarország és az arab világ 1947–1989*. Szeged, JATEPress, 2017. 341 p.

építései során az 1950-es évektől Egyiptommal mint lehetséges külpolitikai kitörési ponttal számolt. Az ENSZ-ben 1956 után folyamatosan napirenden tartott magyar ügyben Egyiptom érezhetően Kádár Jánost támogatta. Izraellel viszont 1967 után egészen a rendszerváltásig igen korlátozott viszonyt ápolt a magyar diplomácia. Annak ellenére, hogy Magyarország szocialista állam, a szovjet érdekszféra egyik országa volt, a magyar külpolitika mindvégig figyelt arra is, hogy az arab országok számára különösen fontos volt az is, hogy jó viszonyt tartsanak fenn az Egyesült Államokkal. A függetlenedő országokkal fontos volt a barátságos kapcsolatok kialakítása. Kezdetben gazdasági téren különös jelentősége volt a segélyszállítmányoknak és a fegyverkereskedelemnek, majd az együttműködésre való még komolyabb törekvés az 1973-as olajválság idején kezdődött (a szovjet kőolajimport csökkenése ugyanis nehéz helyzetbe hozta a magyar gazdaságot).

A könyvben külön fejezetet kapott a palesztin probléma, illetve az iráni iszlám forradalom után kialakult helyzet (irak-iráni háború, afgán háború, erősödő iszlamizáció). Az 1980-as évektől fontosabbá vált a dollárdiplomácia és a gazdasági kapcsolatok kiépítése, kerülve a politikai megnyilvánulásokat. Az arab országok egymás közötti viszonyainak bonyolultsága miatt egyszerűbb volt a külön-külön gazdasági megállapodásokra alapozott együttműködés kiépítése, ami napjainkig jellemzi az arab-magyar kapcsolatokat. A befejező korszakhatár 1989, az úgynevezett rendszerváltás időszaka, amikor végbement az európai erőviszonyok teljes átalakulása, és egy új világrend volt kibontakozóban. A rendszerváltásnak nemcsak belpolitikai következményei lettek, hanem a magyar külkapcsolatokat is felül kellett vizsgálni. A Maghreb-országokhoz fűződő viszony és a magyar-izraeli kapcsolatok problematikája a rendszerváltás időszakában újfent a magyar diplomácia fókuszába került. A kétpólusú világ összeomlásával és az annyira áhított arab egység elodázódásával ugyanakkor az arab térség és Magyarország közötti kapcsolatok még inkább a gazdasági-kereskedelmi együttműködésre redukálódtak. Külön problémát jelent, hogy Izrael megítélése a mai napig meghatározza az Egyiptomhoz, Szíriához, Irakhoz, azaz a vezető arab országokhoz fűződő viszonyokat.

A hatalmas forrásbázisra épülő mű tankönyvként, valamint ismeretterjesztő könyvként is használható olvasmány. Átfogó, egyszerűen megfogható képet nyújt az arab-magyar kapcsolatokról. A kötet erénye, hogy egyidejűleg elemzi az egyes országok belpolitikai változásait, azok közvetlen és közvetett hatásait az államközi viszonyokra, ugyanakkor mindvégig nagy figyelmet fordít a világpolitikai-nagypolitikai vonatkozásokra is, amelyek a bipoláris világrendszer jellegéből következtek (a szovjet-amerikai szembenállás térségbeli megnyilvánulásai, Izrael szerepe). Világosan kiderül az is, hogy a magyar külpolitikát milyen mértékben befolyásolták és mennyire korlátozták a szabadabb mozgástér kialakításában, a gazdasági kapcsolatok feltételrendszerének megteremtésében a szovjet érdekek. A megállapításokat, tanulságokat gazdag forrásanyag igazolja. Az új szempontokra is rávilágító elemzések nagyban hozzájárulnak a magyar diplomácia lépéseinek megértéséhez. A témában való eligazodást segíti a térképek sora, a kiterjedt jegyzetapparátus, a forrás- és irodalomjegyzék, valamint a fontosabb évszámok, események táblázata. Még közelebb hozzák a korszakot a közölt – elsősorban francia, spanyol, orosz – források, valamint a mellékletben publikált, az MNL Országos Levéltára külügyi anyagaiból származó dokumentumok.

*Kaczúr Ágnes**

* A szerző PhD, a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtárának szakreferense (6722 Szeged, Ady tér 10., agnes.kaczur@ek.szte.hu).

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444, e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4., telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban (1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2019-es évfolyamának megjelentetését a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap